

GLUŠIČ, KMECL, SKAZA,
ZADRAVEC: LIRIKA, EPIKA,
DRAMATIKA

Književnost

Knjiga, ki je kolektivno delo štirih avtorjev, je razdeljena na tri obsežnejše razdelke, v skladu z nameni, ki so usmerjali njeno nastajanje. Le-ti niso nikjer sistematično pojasnjeni, temveč so navedeni v nekaterih »študijah«, kot so avtorji naslovlili razprave o posameznih literarnih delih. Na začetku poglavja Literarnozgodovinska metodologija je govor o tem, da so opisane nekatere metode »zato, da bi se raziskovalec začetnik seznanil s postopki, ki ga poleg branja, od besede do besede, obvezujejo kot izhodišča k umetnini, ko želi priti v osrčje besedne umetnosti in spoznati njen večstranski pomen. Pregled teh postopkov pa utegne koristiti tudi ljubitelju besedne umetnosti.« Vendar bi težko trdili, da je namen knjige biti informativen priročnik; to velja bolj za njeno prvo polovico, ki je izrazito literarno-teoretske narave. V njej razlagajo avtorji temeljno razslojenost literature: liriko, epiko in dramatiko ter probleme, ki nastajajo v zvezi s takšno razdelitvijo; pri tem je razvidno, da niso hoteli utemeljevati kake teorije, marveč podati zaokrožen pregled nekaterih novejših tez evropskih teoretikov o teh vprašanih. Zaradi tega se najbrž Franc Zdravec v svojem opredeljevanju značilnosti lirike ni globlje spuščal v reševanje aktualnega vprašanja, ki se pojavlja že nekaj let v razpravljanju o sodobni slovenski liriki; on ga imenuje »intelektualizacija in dehumanizacija lirike«. Poleg tega vprašanja opisuje stalne in svobodne pesniške oblike, opozarja na razloček med ritmom in metrom, na značilnosti metafore in na zvočne plasti poezije ter na jezik lirike. V poglavju Epika ali pripovedništvo, ki ga je napisal Matjaž Kmecl, je najprej navedeno nekaj razločevalnih potez, ki karakterizirajo posamezne literarne zvrsti, in

prizadevanje, ki poskuša to razdelitev preseči; avtor ugotavlja ob koncu predstavitve takšne literarne teorije, da ostaja tradicionalni sistem »vsaj za enkrat še zmeraj najbolj prilagojen tradiciji in današnjosti evropskih književnosti«. Kako težavno je določiti pojem epskega, pokaže analiza teorij o razmerju med pripovedovalcem pri razmejevanju takšnih pripovednih oblik, kot so roman, novela, povest, kratka zgodba, da omenimo samo najpogostnejše, so zelo nazorno prikazane z navajanjem meril nemških teoretikov o tem, katero pripovedno delo je mogoče šteti za roman in katerega ne.

Helga Glušič je napisala poglavje Dramatika, v njem ugotavlja dvojno obstajanje te zvrsti: kot literarno delo in kot gledališka uprizoritev, ne da bi pri tem natančneje opozorila na problem uprizarjanja dramskih tekstov klasikov, ki se je pri nas pojavil ob postavitvah Cankarja. Sicer pa to tudi ni bil avtorčin namen niti ni nameravala osvetliti različne dramske oblike tragedije, komedije, drame, happeninga in drugih novejših oblik, ampak samo bistvo dramatike, kot se kaže v dramskem dejanju, karakterju in dialogu na osnovi Aristotlove klasifikacije, in to ob konkretnem primeru Smoletove Antigone. Pri tem je treba poudariti, da vsi avtorji ponazarjajo teoretične postavke z gradivom, ki je največkrat vzeto iz del nove romantike ali ekspresionizma, kar ni običajno. Teoretični del knjige dopolnjuje poglavje Franca Zdravca o literarnozgodovinski metodologiji s kratko predstavitvijo tekstne, biografsko-psihološke, sociološke, filozofske in interpretacijske metode s konkretnimi literarnimi ponazorili in opozorili. Glede na sočasni razvoj literarne vede pogrešamo vsaj nekaj osnovnih podatkov o formalističnih in strukturalnih metodah. Poglavje Slovenska literarna zgodovina zgoščeno prikazuje to dejavnost od skromnih začetkov Primoža

Trubarja do pregleda usmeritev najpomembnejših literarnih zgodovinarjev današnjih dni.

Drugo polovico knjige izpolnjujejo »študije iz novejšje slovenske književnosti« — tako so namreč avtorji dali knjigi podnaslov, ki pa se nanaša samo na njeno drugo polovico. S pojmom »študija« so poimenovali prispevke različne narave, takšne, ki so že prave razprave; ti poskušajo zajeti celoten idejni in oblikovni ustroj kakega literarnega dela ter krajše analize ene same idejne in s tem v zvezi tudi oblikovne razsežnosti. »Študije« so zasnovane v pretežni meri na interpretacijski metodi ki je ob nekaterih primerih razširjena z upoštevanjem socialno—zgodovinskih vidikov; vse pa se ukvarjajo tudi s stilnimi vprašanji. Zaradi obsežne problematike, ki jo obravnavajo, jih ni mogoče na tem mestu natančno pregledovati, temveč lahko samo opozorimo na njihove glavne poteze. Razvrščene so po kronologiji nastanka obravnavanih del in ne več po zvrsteh kot v prvi izdaji knjige iz leta 1965. Primerjava med obema izdajama pokaže, da so avtorji v drugi izdaji izločili naslednje »študije«: Možnosti raziskovanja, Osamljeni človek Mirana Jarca, Ivan Cankar: Na klancu, Troje sodobnih dram (Kreft, Celjski grofi; Bor, Raztrganci; Smole, Antigona).

Zdravčeva »študija« Tipologija Murnovega impresionizma, s katero se začne druga polovica knjige, opredeljuje tri tipe Murnovih pesniških impresij. Isti avtor razčlenjuje Cankarjevo dramo Lepa Vida glede na motiv hrepenenja v dotedanjih pisateljevih delih in imenuje delo zaradi dramaturških potez »lirska ali simbolna drama«.

Helga Glušič analizira v študiji Zgodovinska in pisateljska resnica v Pregledem tolminskem ciklu odnos med zgodovinsko snovjo in njeno obdelavo. Pregljava novela Matkova Ti-

na je tudi predmet Zdravčeve obravnave: avtor opozarja na idejni svet novele, na kompozicijo in na posebnost njenega ekspresionističnega stila. Isti avtor interpretira s sociološkega vidika Kosovelovo tragedijo na oceanu s posebnim pogledom na njen stil; Grumov Dogodek v mestu Gogi, zgradbo drame, osebe, vplive psihoanalize in drugih literarnih del. Klopčičevo pesem Dete ne mara spati osvetli Glušičeva »kot primer posebne oblike socialne poezije«. Z analizo snovnih kompozicijskih in oblikovnih sestavin ugotavlja Zdravec, da se v Povesti o dobrih ljudeh Miška Kranjca združujeta »realizem in romantična fantastika«. Glušičeva je prispevala še dve študiji: prvo o kompoziciji Vorančevega romana Jamnica in drugo o Kosmačevi noveli Balada o trobenti in oblaku. V treh pesmih Kajetana Koviča ugotavlja Kmecl vpliv »prigodništva, vsakdanjosti in filozofske abstraktnosti«, ob pesmi Gregorja Strniše Večerna pravljica pa za tega pesnika značilen dualizem med realnostjo in globljim smislom, ki se skriva za njo. Delo zaključuje »študija« Aleksandra Skaze o romanu Alojza Rebule Senčni ples, predvsem o glavnem junaku Silvanu Kandorju kot središču romana in o načinih, po katerih ga je pisatelj oblikoval. Spričo pomanjkanja prevedenih in izvernih literarnoteoretičnih del ter obravnav, zlasti stilnih, posameznih literarnih tekstov, ki so nastali po novi romantiki, je bila druga izdaja knjige Lirika, epika, dramatika nujna.

Marjan Dolgan

JOŽE JAVORŠEK, HVALNICA ZEMLJI

Nova knjiga, ki jo je napisal plodoviti Jože Javoršek, je označena kot roman. Pod imenom za to zvrst literature si bralec navadno med drugim predstavlja pripoved o zgodah in nezgodah fiktivnega junaka, ne glede na